

3.4 Člověk a společnost

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Člověk a společnost vybavuje žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně-historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech. Seznamuje žáky s vývojem společnosti a důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu.

Zaměřuje se na utváření pozitivních občanských postojů, rozvíjí vědomí přináležitosti k evropskému civilizačnímu a kulturnímu okruhu a podporuje přijetí hodnot, na nichž je demokratická Evropa budována. Důležitou součástí vzdělávání v této vzdělávací oblasti je prevence rasistických, xenofobií a extrémistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, rovných příležitostí mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se u žáků formují dovednosti a postoje důležité pro aktivní využívání poznatků o společnosti a mezilidských vztazích v občanském životě. Žáci se učí rozpoznávat a formulovat společenské problémy v minulosti i současnosti, zjišťovat a zpracovávat informace nutné pro jejich řešení, nacházet řešení, vyvozovat závěry a aplikovat je v reálných životních situacích.

Obsah vzdělávací oblasti Člověk a společnost pro vyšší stupeň osmiletého gymnázia a čtyřleté gymnázium (kvinta až oktáva, 1. až 4. ročník) vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia. Zároveň ve 3. ročníku integruje vzdělávací oblast Člověk a svět práce.

Vzdělávací oblast **Člověk a společnost** přispívá svým charakterem a obsahem k utváření a rozvoji klíčových kompetencí žáků tím, že vede žáka k:

- utváření realistického pohledu na skutečnost a k orientaci ve společenských jevech a procesech tvořících rámec každodenního života;
- chápání současnosti v kontextu minulosti a budoucnosti, k vnímání společenské skutečnosti v minulosti jako souhrnu příkladů modelových společenských situací a vzorů lidského chování a jednání v nejrůznějších situacích;
- chápání vývoje společnosti jako proměny sociálních projevů života v čase, k posuzování společenských jevů v synchronních i chronologických souvislostech provázaných příčinnými, následnými, důsledkovými a jinými vazbami; k posuzování vlivu digitalizace na život jedince a proměnu společnosti;
- rozvíjení prostorové představivosti o historických a soudobých jevech, k vnímání významu zeměpisných podmínek pro variabilitu a mnohotvárnost společenských jevů a procesů;
- vnímání sounáležitosti s evropskou kulturou; pochopení civilizačního přínosu různých kultur v závislosti na širších společenských podmínkách; uplatňování tolerantních postojů vůči minoritním skupinám ve společnosti, odhalování rasistických, xenofobních a extrémistických názorů a postojů v mezilidském styku;
- zvládání základů společenskovední analýzy a historické kritiky při současném využívání digitálních technologií, k rozlišování mezi reálnými a fiktivními ději, k chápání proměnlivosti interpretace jevů a idejí v závislosti na vývoji jedince a společnosti;
- rozvíjení pozitivního hodnotového systému opřeného o historickou i současnou zkušenost lidstva; chápání nesprávnosti mechanického přenosu současných etických představ do reality minulosti i do predikce budoucnosti;
- vědomé reflexi vlastního jednání i jednání druhých lidí; respektování různých systémů hodnot a motivací druhých lidí; odhalování předsudků v posuzování různých lidí, událostí či sociálních jevů a procesů; rozpoznávání negativních stereotypů v nahlížení na roli muže a ženy ve společnosti;
- upevňování pocitu odpovědnosti za sebe jako jednotlivce i jako člena určitého fyzického společenství a digitálního prostředí, k rozvíjení zralých forem soužití s druhými lidmi a ochoty podílet se na veřejném životě své obce, regionu, státu a zapojování se prostřednictvím digitálních technologií; uplatňování partnerských přístupů při spolupráci;

- využívání právního povědomí v praktickém životě, dodržování právních ustanovení i norem pro digitální prostředí, které se na něj vztahují;
- osvojování demokratických principů v osobní a elektronické mezilidské komunikaci, k rozvíjení schopnosti diskutovat o veřejných záležitostech, rozpoznávat manipulativní a dezinformační strategie, zaujímat vlastní stanoviska a kritické postoje ke společenským a společenskovedním záležitostem, věcně (nepředpojatě) argumentovat, využívat historické argumentace na podporu pozitivních občanských postojů;
- rozvíjení a kultivaci vědomí osobní, lokální, národní, evropské i globální identity a zodpovědného přístupu k budování a spravování digitálních identit.
- utvářet v jedinci snahu poznat sebe samého, sociální a politické prostředí, ve kterém se pohybuje, vést jej k orientaci v základních zákonech státu a v ekonomické problematice,
- přimět žáka k samostatnému projevu, k vyhledávání a utřídění dat, schopnosti obhájit vlastní názory a vhodně je prezentovat.

Člověk a svět práce

Vzdělávací oblast člověk a svět práce integrovaná ve 3. ročníku v předmětu základy společenských věd je nepostradatelnou součástí systému všeobecného vzdělávání žáka a jeho přípravy na další vzdělávání a vstup do profesních vztahů. Vzdělávání v oblasti světa práce má žáka uvést do plnohodnotného profesního i ekonomického občanského života. I když nemůže nahradit vlastní profesní zkušenosti, snaží se žáka teoreticky i prakticky připravit na situace, s nimiž se v profesním životě zcela běžně setká. Ve svém budoucím profesním životě se žák neobejde bez základních znalostí tržní ekonomiky, světa financí, hospodářských struktur státu i Evropské unie a vlivu globalizace světového trhu ani bez znalostí světové ekonomiky. Potřebuje znát nejen své pracovní povinnosti, ale i svá práva. Učí se hodnotit své pracovní schopnosti a vybírat a budovat svou profesní kariéru s ohledem na konkurenci a požadavky evropského trhu práce.

Stále se vyvíjející legislativa a vztahy na ekonomickém trhu i na trhu práce od žáka vyžadují, aby dokázal teoretické znalosti vždy aplikovat na aktuální situaci v ekonomice, aby nepodléhal povrchnímu úsudku, ale byl schopen aktuální situaci správně analyzovat a reagovat na ni. Proto klade tato vzdělávací oblast velký důraz na praktickou aplikaci získaných dovedností, jež žák získá řešením modelových situací a prací s autentickými materiály, se kterými se běžně setká v médiích. To předpokládá dovednost používat digitální technologie, bez nichž se v současném světě práce neobejde. Protože je v této oblasti kontakt s realitou velmi významný, mohou být součástí vzdělávání ve světě práce i besedy s přízvanými odborníky.

Vzdělávání v oblasti Člověk a svět práce klade velký důraz na mezipředmětové vztahy a využívá dosavadní získané vědomosti a dovednosti žáků z jiných oblastí.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- pochopení mikroekonomických i makroekonomických vztahů a k jejich praktickému využívání;
- zodpovědnému využití možností sociálního státu;
- zodpovědnému zacházení s finančními prostředky s ohledem na vlastní možnosti a potřeby;
- schopnosti analyzovat působení médií v ekonomickém světě a využít aktuální mediální informace při analýze české i světové ekonomiky;
- pochopení a kritické analýze přínosů a rizik globalizace světové ekonomiky
- uplatnění profesních předpokladů zodpovědným výběrem povolání;
- rozpoznávání aktuálních požadavků mezinárodního trhu práce a ke schopnosti na ně pružně reagovat;
- efektivnímu předcházení negativnímu dopadu nezaměstnanosti a k využití digitálních technologií a nabídek státních i nestátních institucí k hledání zaměstnání, rekvalifikaci, vytváření profesní kariéry a celoživotnímu vzdělávání;
- vytváření předpokladů pro kvalitní profesní a zaměstnanecké vztahy;
- dovednosti vhodně se prezentovat na veřejnosti, prezentovat výsledky své práce a svou práci adekvátně hodnotit;

- volbě pracovního režimu zohledňujícího lidské zdraví, mezilidské vztahy a ochranu životního prostředí.

Oblast zahrnuje vyučovací předměty:

- Základy společenských věd
- Dějepis

Zařazená průřezová témata

Dějepis

1. Osobnostní a sociální výchova

a) Poznávání a rozvoj vlastní osobnosti

1.–3. ročník / průběžně / diskuse

b) Seberegulace, organizační dovednosti a efektivní řešení problémů

1.–3. ročník / průběžně / diskuse

c) Sociální komunikace

1.–3. ročník / průběžně / diskuse

d) Morálka všedního dne

1.–3. ročník / průběžně / diskuse

e) Spolupráce a soutěž

1.–3. ročník / průběžně / diskuse

2. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

a) Globalizační a rozvojové procesy

3. ročník / Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

b) Globální problémy, jejich příčiny a důsledky

1. ročník / Staroorientální státní útvary; Počátky křesťanství; Arabská říše a islám / diskuse

2. ročník / Proces modernizace; Národní hnutí a emancipace / diskuse

3. ročník: Druhá světová válka; Evropa a svět po válce; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

c) Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce

2. ročník / Zámořské plavby / diskuse

3. ročník / Druhá světová válka; Evropa a svět po válce; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

d) Žijeme v Evropě

1. ročník / Antické Řecko; Antický Řím; Počátky křesťanství; Francká říše a Svatá říše římská; Slované; Velká Morava; České knížectví; České království za Přemyslovců a Lucemburků; Husitství, doba poděbradská a jagellonská/ diskuse

2. ročník / Osvícenství a osvícenský absolutismus; Rakousko a Rakousko-Uhersko ve druhé polovině 19. století; České země za války, odboj a vznik Československa/ diskuse

3. ročník / Československo v meziválečném období; Protektorát Čechy a Morava, odboj a osvobození; Evropa a svět po válce; Československo po válce a v 50. letech 20. století; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století; Československo v 60. letech 20. století a za normalizace; Sametová revoluce, společenská transformace a vznik České republiky / diskuse

e) Vzdělávání v Evropě a ve světě

1. ročník/ Vznik univerzit / diskuse

3. Multikulturní výchova

a) Základní problémy sociokulturních rozdílů

2. ročník / Zámořské plavby; Zámorí ve druhé polovině 19. století/ diskuse

3. ročník / Evropa a svět ve 20. a 30. letech 20. století; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

b) Psychosociální aspekty interkulturality

3. ročník / Evropa a svět ve 20. a 30. letech 20. století; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

c) Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí

3. ročník / Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

4. Environmentální výchova

a) Problematika vztahů organismu a prostředí

1. ročník / Doba kamenná / diskuse

2. ročník / Zámorské plavby / diskuse

b) Člověk a životní prostředí

1. ročník / Doba kamenná; Inovace v zemědělství / diskuse

2. ročník / Proces modernizace / diskuse

c) Životní prostředí regionu a České republiky

3. ročník / Československo v 60. letech 20. století a za normalizace; Sametová revoluce, společenská transformace a vznik České republiky / diskuse

5. Mediální výchova

a) Média a mediální produkce

1. ročník / Dějiny a význam jejich poznávání; Historické prameny a literatura / diskuse

2. ročník / Raný novověk; Společnost „belle époque“ / diskuse

3. ročník / Kultura a umění první poloviny 20. století; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

b) Mediální produkty a jejich význam

1. ročník / Práce historika a archeologa / diskuse

3. ročník / Kultura první poloviny 20. století; Evropa a svět po válce; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

c) Uživatelé

1. ročník / Dějiny a význam jejich poznávání / diskuse

d) Účinky mediální produkce a vliv médií

3. ročník / Evropa a svět ve 20. a 30. letech 20. století; Evropa a svět po válce; Československo po válce a v 50. letech 20. století; Československo v 60. letech 20. století a za normalizace; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

e) Role médií v moderních dějinách

1. ročník / Doba kamenná; Staroorientální státní útvary / diskuse

2. ročník / Raný novověk; Společnost „belle époque“ / diskuse

3. ročník / Evropa a svět ve 20. a 30. letech 20. století; Evropa a svět po válce; Československo po válce a v 50. letech 20. století; Československo v 60. letech 20. století a za normalizace; Politický a společenský vývoj ve světě od 60. let 20. století do počátku 21. století / diskuse

Zařazená průřezová témata

ZÁKLADY SPOLEČENSKÝCH VĚD

1. Osobnostní a sociální výchova

Osobnostní a sociální výchova

Poznávání a rozvoj vlastní osobnosti

Cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění

Cvičení dovednosti si zapamatovat

Řešení problémů

Dovednosti pro učení a studium

Seberegulace, organizační dovednosti a efektivní řešení problémů

Já jako zdroj informací o sobě

Druzi jako zdroj informací o mně

Moje tělo, moje psychika /temperament, postoje, hodnoty/

Co o sobě vím, můj vztah k sobě samému

Moje vztahy k druhým lidem

Zdravé a vyrovnané sebepojetí a sebekritika

Cvičení regulace vlastního chování a prožívání

Organizace vlastního času, plánování učení, studia, osobních cílů

Psychohygiena

Zvládání stresových situací

Kreativita

Sociální komunikace

Vzájemné poznávání se ve skupině /třídě

Poznávání odlišností v rámci vzájemných vztahů

Empatické a aktivní naslouchání

Specifické komunikační dovednosti – dialog, vedení dialogu, přesvědčování

Komunikace v různých situacích

Kooperace a kompetice

Řešení konfliktů

Morálka všedního dne

Hodnoty, postoje, praktická etika

Analýza projevů chování lidí

Etika jako projev kulturnosti lidí

Zvládání učebních či rodinných problémů

Spolupráce a soutěž

Využití aktivizačních metod práce, soutěže a společných projektů

Nabídka projektů vypisovaných jinými subjekty

Podporovat přirozenou soutěživost a snahu vyniknout

Podporovat rozvoj sociální interakce, respektování pravidel společenského soužití při práci na společném projektu

Rozvíjet sociální a etické předpoklady pro život ve společnosti

Zařazení:

Poznávání a rozvoj vlastní osobnosti – Psychologie – 1. ročník – Psychologie osobnosti, Poznávací procesy, Myšlení a myšlenkové procesy, Ontogenetický vývoj člověka

Osobnostní a sociální výchova – poznávání a rozvoj vlastností osobnosti – Sociologie -2.ročník – Sociální psychologie,

Osobnostní a sociální výchova – Sociální komunikace – Sociologie – 2. ročník – Sociální komunikace

Osobnostní a sociální výchova – Sociální komunikace – Politologie – 2. ročník – Komunikační dovednosti

Osobnostní a sociální výchova – Sociální komunikace – Politologie – 2. ročník – Komunikační dovednosti

Osobnostní a sociální výchova – Spolupráce a soutěž – Sociologie – 2. ročník – Sociologický výzkum

Osobnostní a sociální výchova – Morálka všedního dne – Sociologie – 2. ročník – Sociální skupiny

Osobnostní a sociální výchova – Morálka všedního dne – Filosofie – 4. ročník – Etické směry

Osobnostní a sociální výchova – Seberegulace... – Psychologie – 1.ročník – Charakter, Psychohygiena

Osobnostní a sociální výchova – Spolupráce a soutěž – Sociologie – 2. ročník – Sociologický výzkum

Osobnostní a sociální výchova – Spolupráce a soutěž – Politologie – 2. ročník – Politická soutěž
Osobnostní a sociální výchova – Morálka všedního dne – Psychologie – 1. ročník – Multikulturní výchova

2. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Globalizační a rozvojové procesy

- žák dovede objasnit důvody evropské integrace
- posoudí význam integrace pro vývoj Evropy
- rozlíší funkce orgánů EU, jejich činnost a úkoly
- zhodnotí postavení ČR v rámci světových organizací

Globální problémy, jejich příčiny a důsledky

- žák dokáže vyhledat v tisku ohniska světových konfliktů
- diskutuje o příčinách konfliktů ve světě
- vnímá globalizační problematiku
- posoudí nejčastější příčiny a možné důsledky dlouhodobé izolace některých států od ostatních zemí
- posoudí klady a zápory globalizace

Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce

- žák uvede příklady humanitární pomoci u nás a ve světě
- dává do souvislostí historické prameny se současnou situací v postižených oblastech

Žijeme v Evropě

- žák posoudí vliv začlenění státu do EU na každodenní život občanů
- uvede příklady, jak mohou fyzické a právnické osoby v rámci EU uplatňovat svá práva

Vzdělávání v Evropě a ve světě

- žák dokáže vyhledat nabídku o vzdělávacích možnostech
- zná problematiku studia v zahraničí
- je informován o podmínkách studia v zahraničí a zná některé studijní programy

Zařazení

Výchova myšlení v evropských a globálních souvislostech – Globalizační a rozvojové procesy – Sociologie – 2. ročník – Socializace společnosti

Výchova myšlení v evropských a globálních souvislostech – Humanitární pomoc a mezinárodní rozvojová spolupráce – Sociologie – 2. ročník – Sociální konflikt

Výchova myšlení v evropských a globálních souvislostech – Globalizační a rozvojové procesy – Sociologie – 2. ročník – Sociální problémy

Výchova myšlení v evropských a globálních souvislostech – Žijeme v Evropě – Politologie – 2. ročník – Politika, Volby a volební systémy

Výchova myšlení v evropských a globálních souvislostech – Žijeme v Evropě – Politologie – 2. ročník – Formy a druhy států

3. Multikulturní výchova

Základní problémy sociokulturních rozdílů

- žák rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy
- rozšiřuje a prohlubuje dovednosti potřebné pro orientaci v evropském a světovém prostředí
- zná kulturu některých minorit

Psychosociální aspekty interkulturality

- žák prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení souvislostí a rozdílů mezi národy a kulturami
- uvědomuje si svoji vlastní identitu
- respektuje vlastní sociokulturní zázemí
- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové a náboženské intolerance s principy života

v demokratické společnosti

Vztah k multikulturní situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí

žák se učí vnímat sebe sama jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám

angažuje se v potírání intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu

Zařazení

Multikulturní výchova – Základní problémy sociokulturních rozdílů – Sociologie 2. ročník –

Multikulturní výchova – Základní problémy sociokulturních rozdílů – Sociologie 2. ročník – Sociální skupiny

Multikulturní výchova – Psychosociální aspekty interkulturality – Sociologie – 2. ročník Sociální konflikt

Multikulturní výchova - Vztah ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí Sociologie – 2. ročník - Motivace lidského chování

Multikulturní výchova – Základní problémy sociokulturních rozdílů – Filosofie – 4. ročník – Filosofické systémy

4. Environmentální výchova

Problematika vztahů organismů a prostředí

žák naváže na informace z ostatních předmětů / biologie, geografie.../

dokáže aplikovat znalosti na danou problematiku

uvědomuje si podmínky života a možnosti jejich ohrožování

chápe souvislosti mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa

Člověk a životní prostředí

žák koriguje a ovlivňuje svůj hodnotový systém, své názory a postoje

dokáže popsat situace, které škodí životnímu prostředí

podílí se na osvětě, je aktivní

pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí

zapojí se do programů, projektů s problematikou života člověka v souladu s přírodou

je ohleduplný k prostředí

Životní prostředí regionu a České republiky

žák navštěvuje prostřednictvím výletů, exkurzí, sportovních a kulturních akcí region a další oblasti ČR

zná chráněné oblasti regionu a ČR

dokáže se orientovat v mapě a atlasu

Zařazení:

Environmentální výchova – Problematika vztahů organismů a prostředí – Psychologie – 1. ročník – Vztah organismu a prostředí

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Psychologie – 1. ročník – Člověk jako biosociální bytost

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Psychologie – 1. ročník – Psychologie osobnosti

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – 1. ročník – Psychologie činnosti

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Ekonomika a ekonomie – 3. ročník – Ekonomické problémy ve vztahu k životnímu prostředí

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Filosofie – 4. ročník – Filosofie a její vztah k přírodním jevům

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Ekonomie a ekonomika – 3. ročník – Historický vývoj ekonomických teorií

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Ekonomie a ekonomika – 3. ročník – Hospodářský proces

Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí – Ekonomie a ekonomika – 3. ročník – Globální problémy lidstva

5. Mediální výchova

Média a mediální produkce

žák se úspěšně a samostatně zapojuje do mediální komunikace

využívá potenciál médií jako zdroj informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času

získává představy o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec

vytváří si představu o roli médií v každodenním životě

Mediální produkty a jejich významy

žák zná možnosti využití médií a jejich produktů

dokáže se orientovat na mediálním trhu – rozlišuje bulvární prvky

je seznámen s typy zpravodajství a zákonitostmi zpravodajství

Uživatelé

žák využívá vlastních schopností v týmové práci i v redakčním kolektivu/ např. ve školním časopise, příspěvky na školní sociální síť apod., kde si zkusí některé žurnalistické dovednosti – článek, tvorba nadpisu...

dokáže vyhledat informace

hledá rozdíly mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením

zná technologické možnosti a jejich omezení

Účinky mediální produkce a vliv médií

žák rozeznává platnost a význam argument ve veřejné komunikaci

seznámí se s volební a politickou rétorikou

seznámí se se zápory, důsledky a vlivem reklamy

Role médií v moderních dějinách

žák je seznámen s faktory ovlivňující média

uznává vliv médií na uspořádání dne, na postoje a chování,

uznává vliv médií na kulturu a její chápání / role filmu a televize v životě člověka/

uvědomí si roli médií v politických změnách

Zařazení:

Mediální výchova – Média a mediální produkce – 1. ročník – Psychologie

Mediální výchova – Média a mediální produkce – 2. ročník – Sociologie

Mediální výchova – Média a mediální produkce – 2. ročník – Politologie

Mediální výchova – Média a mediální produkce – 3. ročník – Právo

Mediální výchova – Média a mediální produkce – 4. ročník – Filosofie

Mediální výchova – Média a mediální produkce – aktuality v průběhu celého roku, získávání informací a dat, referáty

Mediální výchova – Účinky mediální produkce a vliv médií – 2. ročník – Volby a volební systémy – Politologie